

**UKLJUČENOST RODITELJA U
ODGOJNO-OBRAZOVNI PROCES**

**THE INVOLVEMENT OF PARENTS IN
THE EDUCATIONAL PROCESS**

Abdičević Dalila, Kurtović Kanita

Univerzitet u Sarajevu, Pedagoški fakultet

Saradnja roditelja i škole, odnosno nastavnika, je ključna za uspostavljanje povoljnijih uslova u školi, ali i u porodici, kako bi djetetov cjelokupni razvoj i napredak bio neometan. S obzirom da roditelji imaju veoma važnu ulogu u djetetovom životu, oni moraju biti uključeni u odgojno-obrazovni proces, kako bi adekvatno i pravovremeno mogli odgovoriti na sve izazove sa kojima se djeca susreću. Ovakav vid saradnje jača roditeljske vještine i kompetencije, koje za cilj imaju osposobljavanje roditelja za pomoć i podršku svojoj djeci.

Cilj istraživanja je utvrditi kako i na koji način su roditelji/staratelji uključeni u odgojno-obrazovni proces svoje djece. Nadalje, ispitivali smo koliko često roditelji komuniciraju s nastavnicima, te da li je ta komunikacija adekvatna. Također su ispitani stavovi roditelja o uključenosti u izradi i primjeni Individualnih prilagođenih programa i Individualiziranih edukacijskih programa.

Uzorak istraživanja je činilo 168 roditelja/staratelja čija su djeca osnovnoškolskog uzrasta. Od ukupnog broja ispitanika, 43 roditelja imaju djecu s teškoćama u razvoju. U odnosu na spol, uzorak istraživanja je činilo 155 žena i 13 muškaraca. Instrument koji je korišten u istraživanju je online anketa, koja se sastojala od 15 pitanja otvorenog i zatvorenog tipa.

Rezultati istraživanja su pokazali da 155 roditelja aktivno učestvuje u školskim aktivnostima svog djeteta. Od ukupnog broja roditelja, 87 se izjasnilo da ih nastavnici kontaktiraju samo kada se pojave problemi u učenju i/ili ponašanju. Roditelji djece s teškoćama u razvoju su prijavili da 27 djece ima izrađen Individualni prilagođeni program ili Individualizirani edukacijski program.

U radu će se detaljnije obrazložiti važnost uključenosti roditelja u školski život djece i poticanje saradnje između roditelja i škole, naime nastavnika.

Ključne riječi: saradnja roditelja i nastavnika, uključenost roditelja, odgojno-obrazovni proces

The cooperation between the parents and the schools, namely. the teachers, is key to establishing more favorable conditions in the school, but also within the family, to ensure that the child's overall development and progress is unhindered. As parents have a very important role in a child's life, they must be involved in the educational process, in order to adequately and timely respond to all challenges that children face. This type of cooperation strengthens parenting skills and competencies, which aims to train parents to help and support their children.

The aim of the research is to determine how and in what ways parents/guardians are involved in the educational process of their children. Furthermore, this research examined how often parents communicate with teachers, and whether that

communication is adequate. The parents' opinions about their involvement in the development and implementation of Individualized Educational Programs were also examined.

The research sample consisted of 168 parents/guardians whose children are of primary school age. Of the total number of respondents, 43 parents have children with disabilities. In terms of gender, the research sample consisted of 155 women and 13 men. The instrument used in the research was an online survey, which consisted of 15 open-ended and closed-ended questions.

The results of the research showed that 155 parents actively participate in their child's school activities. Of the total number of parents, 87 stated that teachers contact them only when learning and/or behavioral problems arise. Parents of children with disabilities reported that 27 children have an Individualized Educational Program developed for them.

This paper will explain in more detail the importance of parents' involvement in children's school life and encourages the cooperation between parents and schools, specifically teachers.

Keywords: cooperation of parents and teachers, involvement of parents, educational process

UVOD

Cilj istraživanja je utvrditi da li i na koji način su roditelji/staratelji uključeni u odgojno-obrazovni proces svoje djece. Nadalje, ispitivali smo koliko često roditelji komuniciraju s nastavnicima, te da li je ta komunikacija adekvatna. Također su ispitani stavovi roditelja o uključenosti u izradi i primjeni Individualnih prilagođenih programa i Individualiziranih edukacijskih programa.

Saradnja roditelja i škole, odnosno nastavnika je ključna za uspostavljanje povoljnijih uslova u školi i u porodici, kako bi djetetov cjelokupni razvoj i napredak bio neomeđan. S obzirom da roditelji imaju veoma važnu ulogu u djetetovom životu, oni moraju biti uključeni u odgojno-obrazovni proces, kako bi adekvatno i pravovremeno mogli odgovoriti na sve izazove sa kojima se djeca susreću. Roditelji i staratelji se brinu o tome da su djeca zdrava i sigurna, uče ih raznim vještinama i resursima kako bi postale uspješne odrasle osobe. Oni pružaju svojoj djeci ljubav, prihvaćanje, uvažavanje, ohrabrenje i vodstvo. U porodici djeca imaju najintimniji kontekst za njegovanje i zaštitu dok razvijaju svoju ličnost i identitet, te sazrijevaju fizički, kognitivno, emocionalno i socijalno. Odgojno-obrazovne ustanove, poput škola su važne za dijete, ne

samo zbog obrazovnog dijela gdje djeca usvajaju nova znanja i vještine, već i zbog toga što se u školama razvija djetetov socio-emocionalni razvoj, osjećaj odgovornosti i ostali pozitivni stavovi i vrijednosti.

Cilj saradnje roditelja i škole je ostvariti partnerski odnos, jer se tada maksimiziraju potencijali djeteta. Proces uspostavljanja partnerskog odnosa je uzajaman, a osnovni zadatak za nastavnike i roditelje jeste međusobno upoznavanje i uspostavljanje povjerenja. Sljedeći korak je usmjeren na jedinstveno djelovanje škole i porodice, tada nastavnici educiraju roditelje šta i na koji način mogu učiniti kod kuće kako bi dijete bilo uspješnije (Zečić i sur., 2019). Karibayeva i Bogar (2014) navode da je uključenost roditelja ključni faktor tokom školskog života djece, naročito u osnovnim i srednjim školama, jer istraživanja otkrivaju da uključenost roditelja može pozitivno uticati na školsko obrazovanje djece, njihov napredak, ponašanje, jezičke sposobnosti, društvene vještine i općenito na njihovu percepciju života. Wong i saradnici (2018) su utvrdili da ukoliko su roditelji više uključeni kod kuće u školske aktivnosti, onda će dijete imati bolje jezičke kompetencije i mnoge psihosocijalne dobrobiti. Međutim ako su roditelji previše uključeni, to može uticati na djetetovu autonomiju.

U odgoju i obrazovanju djece s teškoćama pored nastavnika/učitelja, važnu ulogu imaju i edukatori-rehabilitatori, kao i ostalih stručnjaci, a edukator-rehabilitator ima ulogu inicijatora saradnje između roditelja i škole. Cilj roditelja i stručnjaka je zajednički pomoći i potaći odgoj djeteta s teškoćama (Zečić i sur., 2019). Uloga roditelja u kreiranju i implementaciji Individualnog prilagođenog programa i Individualiziranog edukacijskog programa je saradnja sa stručnjacima, pružanje anamneze i opisa djetetovog razvoja, pomoć pri kreiranju ciljeva i slično. Angažman roditelja ovisi i od njih samih, jer ako su više uključeni, njihovo mišljenje će se više cijeniti. (Memišević, 2019).

Polazeći od stanovišta, da su roditelji i nastavnici prvi i glavni odgovornosti i učitelji duži vremenski period djetetovog života, utvrđuje se da je važna njihova međusobna saradnja. Ispitali smo uključenost roditelja u odgojno-obrazovni proces, kako bi se utvrdilo koliko roditelji provode vremena na ovim aktivnostima, te da li njihov nivo obrazovanja i status zaposlenosti utiče na navedeno. Također je ispitan stav roditelja o komunikaciji sa nastavnicima, kako bi se utvrdilo da li su roditelji zadovoljni njom, te da li je njihova saradnja zadovoljavajuća. Važan aspekt odgojno-obrazovnog procesa djece s teškoćama u razvoju je Individualni prilagođeni program i Individualni edukacijski program, ispitana je uključenost roditelja u kreiranje i realizaciju, da bi se roditelji počeli aktivnije uključivati u navedene procese. Ovim radom smo htjele istaći važnost saradnje škole, odnosno nastavnika i roditelja/staratelja, s ciljem ostvarivanja najbolje odgojno-obrazovne klime za svako dijete, te poboljšanjem akademskih rezultata, socio-emocionalnog razvoja, usvajanje radnih navika i pozitivnih stavova prema školi.

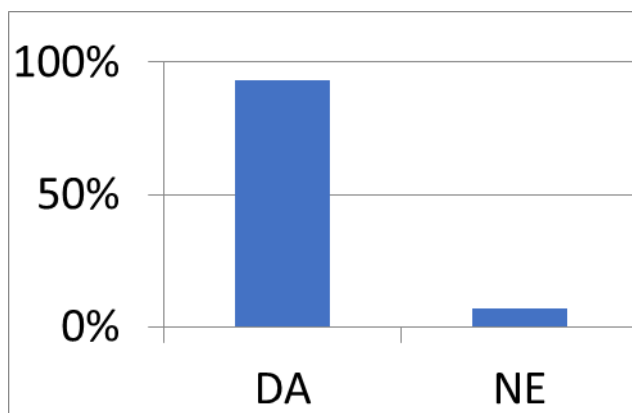
METODE

Uzorak istraživanja je činilo 168 roditelja/staratelja čija su djeca osnovnoškolskog uzrasta. Od ukupnog broja ispitanika, 43 roditelja imaju djecu s teškoćama u razvoju. U odnosu na spol, uzorak istraživanja je činilo 155 žena i 13 muškaraca. Prosječna dob roditelja je 38 godina. U odnosu na stručnu spremu, najviše roditelja je sa visokom stručnom spremom, oko 60% (n=122), a zatim sa srednjom stručnom spremom oko 35% (n=58). U odnosu na radni status, 76% (n=128) roditelja je zaposleno, a 23% (n=40) nije. Pošto su u istraživanju učestvovali roditelji djece osnovnoškolskog uzrasta, prosječna dob djece je 9 godina. U odnosu na školu koju djeca pohađaju, skoro sva djeca pohađaju redovnu školu, to jeste 96% (n=162), a 4% (n=6) djece pohađa specijalnu osnovnu školu. Od ukupnog broja djece, 43 djece ima dijagnosticirane teškoće u razvoju i/ili učenju, a njih 39 je uključeno u inkluziju, odnosno njih 39 pohađa redovnu osnovnu školu. U odnosu na razred koji djeca pohađaju, njih 66% (n=11) pohađa niže razrede, to jeste od prvog do petog, a 34% (n=57) djece su viši razred, to jeste od petog do devetog.

Instrument koji je korišten u istraživanju je online anketa, koja se sastojala od 15 pitanja. Pitanja su bila otvorenog i zatvorenog tipa.

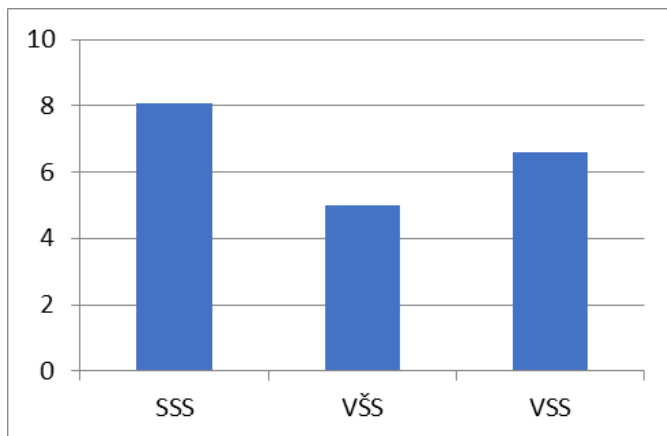
REZULTATI

Rezultati istraživanja su pokazali da od ukupnog uzorka roditelja/staratelja, njih 155, odnosno 93% aktivno sudjeluje u školskim aktivnostima svog djeteta (Grafik 1). Te aktivnosti su: pomoć pri zadaći, roditeljski i/ili informativni sastanci, pripreme za izlete i druge vannastavne aktivnosti, pomoć pri učenju i savladavanju novog gradiva i slično.

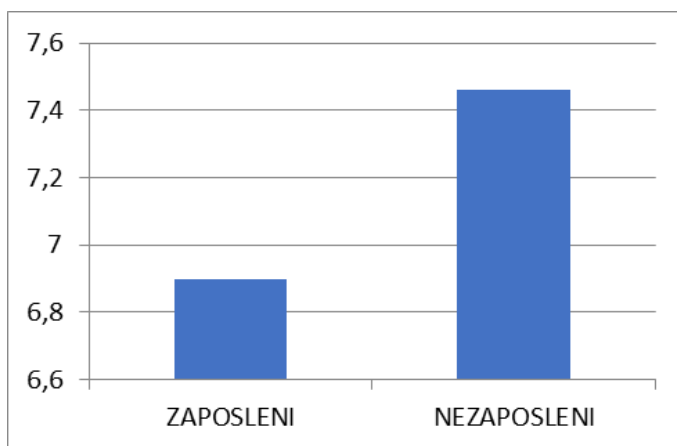
Grafik 1. Postotak uključenosti roditelja u odgojno-obrazovni proces

Istražvanje je pokazalo da u prosjeku, roditelji sedmično na ovim aktivnostima potroše oko 7 sati. U odnosu na stručnu spremu roditelja, roditelji sa srednjom stručnom spremom (SSS) s djecom uče 8 sati sedmično, dok roditelji sa višom (VŠS) i visokom stručnom spremom (VSS) s djecom uče 5 i 6,5 sati sedmično (Grafik 2).

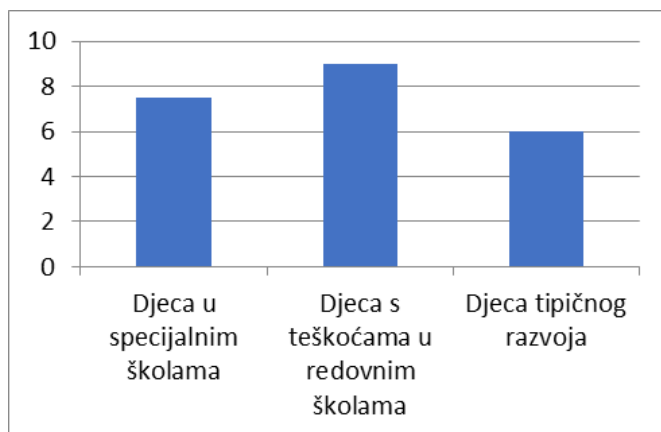
Grafik 2. Sedmično provedeno vrijeme učenja s djecom, u odnosu na stručnu spremu roditelja

Također, u odnosu na radni status, zaposleni roditelji u prosjeku uče s djecom oko 6 sati sedmično, a nezaposleni roditelji uče s djecom skoro 7,5 sati sedmično (Grafik 3).

Grafik 3. Sedmično provedeno vrijeme učenja s djecom, u odnosu na status zaposlenosti roditelja

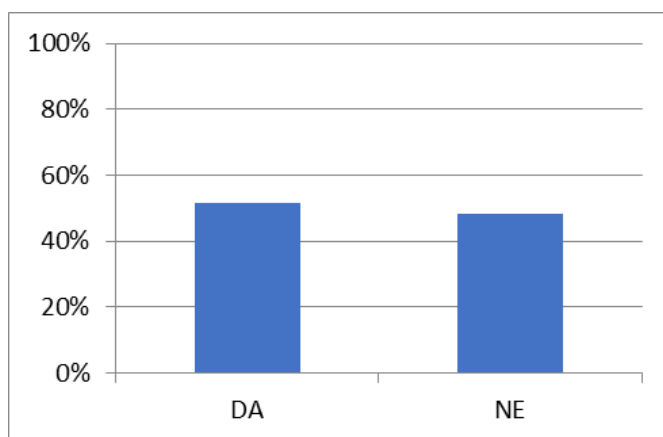
Na sedmičnom nivou, rezultati istraživanja su pokazali da roditelji uče najviše sa djecom s teškoćama u razvoju koja su u redovnim školama, oko 9,5 sati, dok se s tipičnom djecom uči najmanje, oko 6 sati (Grafik 4).

Grafik 4. Broj sati sedmično učenja s djecom sa i bez teškoća

Na dnevnom nivou, najviše roditelja uči zajedno s djecom manje od 1 sat, ali ima i roditelja koji s djecom uče samo kada se ukaže potreba za tim ili nikako. U odnosu na razred koji djeca pohađaju, više se uči s djecom nižih razreda, oko 7 i po sati sedmično, dok se sa djecom viših razreda uči i do 6 sati sedmično.

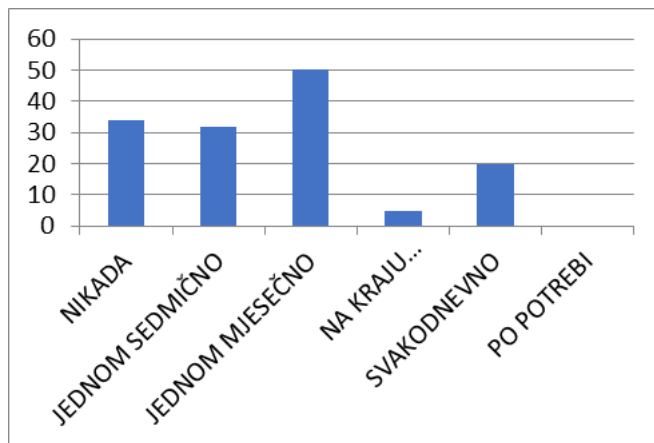
Rezultati su pokazali da nešto više učitelji/nastavnici kontaktiraju roditelje samo kada se pojave problemi u učenju i/ili ponašanju (Grafik 5), ali učitelji i nastavnici, također, informišu roditelje o napretku njihove djece.

Grafik 5. Postotak kontaktiranja roditelja samo kada se pojave problemi u učenju i/ili ponašanju

Najviše roditelja se izjasnilo da ih učitelji/nastavnici informišu o napretku njihove djece jednom mjesečno ili na roditeljskom sastanku, zatim nikada i jednom sedmično (Grafik 6).

Grafik 6. Broj roditelja koji su se izjasnili kada primaju informacije o napretku djeteta

Nešto više od polovine roditelja, oko 50,3% smatra da ne treba učestalije dobijati informacije o napretku svog djeteta, dok ostatak, oko 49,7% roditelja smatra da treba. Roditelji koji su odgovorili da nikada i jednom sedmično primaju informacije o napretku svog djeteta, smatraju da češće trebaju primati informacije, dok roditelji koji su odgovorili svakodnevno, jednom mjesečno i po potrebi, smatraju da ne trebaju češće primati te informacije.

Od 43 djece koja imaju dijagnosticirane teškoće u učenju i/ili razvoju, njih 60% (n=26) ima izrađen Individualizirani edukacijski program (IEP) ili Individualni prilagođeni program (IPP), dok njih 40% (n=17) nema. Roditelji djece koji imaju IPP ili IEP najčešće ne učestvuju u kreiranju i realizaciji IPP-a ili IEP-a (Grafik 7). Oni roditelji koji učestvuju u kreiranju i/ili realizaciji IPP-a ili IEP-a, to rade kroz konsultacije i prilagodbe, zatim pomažu u savladavanju gradiva, omogućavaju dodatne tretmane i slično.

Grafik 7. Broj roditelja koji učestvuju u realiziranju i kreiranju IPP-a ili IEP-a

Od ukupnog uzorka roditelja, 65% (n=110) roditelja smatra da roditelji trebaju biti uključeni u kreiranje i realizaciju IEP-a ili IPP-a, dok 35% (n=58) ne smatra to.

I za kraj, rezultati istraživanja su pokazali da 75 % (n=126) roditelja uvažava savjete i mišljenje učitelja i nastavnika koji se tiču njihove djece, 24% (n=40) roditelja uvaži ponekad neki savjet i mišljenje, a 1% (n=2) roditelja nikada.

DISKUSIJA

Rezultati ovog istraživanja generalno pokazuju da su roditelji uključeni u odgojno-obrazovni sistem, te da imaju dobru i zadovoljavajuću komunikaciju sa učiteljima i nastavnicima. Istraživanje Patrikakou i Weissberg (2000) pokazuje da roditelji ulažu značajne napore kako bi bili uključeni u školske aktivnosti svoje djece, usprkos njihovim nepovoljnim uslovima poput slabijeg obrazovanja i lošeg socioekonomskog statusa. Hoover-Dempsey (2001) smatraju ako se roditelji uključe u pisanje zadaće s djecom, da utiču na rezultate učenika, kroz modeliranje, pojačanje i podučavanje.

Što pokazuje da je temelj zdravog sistema odgoja i obrazovanja uključivanje roditelja u obrazovne akcije. Škola koja je usmjerena na dijete vidi roditelje kao svoje najvažnije partnere, jer su oni ti koji najbolje poznaju svoje dijete. Saradnja predstavlja komunikaciju između roditelja/staratelja i nastavnika koji se međusobno informišu, dogovaraju, savjetuju, druže, te uče. Ono što je najvažnije jeste da se roditelji i nastavnici upoznaju. Upoznavanjem bolje će se razumijeti, te izgraditi povjerenje, a potom i izraziti spremnost na saradnju. Ako roditelji ne ostvare povjerenje prema nastavnicima saradnja neće biti moguća. Međusobna saradnja postoji kada je prisutno poštovanje koje se očituje u slušanju, želji za razumijevanjem, prihvatanju promjena, drugačijih gledišta, novih aktivnosti i tako dalje.

U cilju kreiranja partnerskog odnosa između nastavnika i škole važno je:

- Stvaranje okruženja u kome će roditelji biti cijenjeni, jer imaju najviše uticaja u dječijim životima;
- Uvažavanje činjenica da samopoštovanje roditelja ima uticaja na dječiji razvoj i jačati ga;
- Uključivanje roditelja u odlučivanje o njihovom djetetu i o cjelokupnom školskom programu;
- Omogućavanje članovima porodice da prisustvuju radu s djecom i da u njemu dobrovoljno sudjeluju;
- Poticanje razmjene informacija i ideja između članova porodice i nastavnika;
- Osiguravanje djeci koja tek kreću u školu postepen i lagan prelaz iz porodične u školsku sredinu (Lazor i sur., 2008).

Rezultati istraživanja su pokazali da su roditelji s djecom sa teškoćama u razvoju i/ili učenju bilo da su pohađala redovne ili specijalne škole, provodili u prosjeku sat, do sat i po više vremena učeći zajedno, u odnosu na djecu bez teškoća u razvoju i/ili učenju. Također, nivo potrebne podrške djeci opada kako djeca postaju starija i zrelija, jer se u prosjeku više radi sa djecom nižih razreda. Ovo nalaze nam potvrđuje i istraživanje Salisbury i Evans (1988) koje pokazuje da su roditelji djece s teškoćama bili više uključeni u programske aktivnosti, te da su uticali na školske usluge i sadržaje u odnosu na roditelje djece bez teškoća. Istraživanje također pokazuje, da je nivo pružene podrške od strane roditelja postajao sve manji, kako su djeca pohađala više razrede.

Ovo istraživanje je pokazalo da su roditelji slabo uključeni u izradi i realizaciji IPP-a ili IEP-a, potrebno je raditi na uključivanju roditelja u ove procese. Kao što je rečeno, roditelji su najvažniji partneri u ovom procesu, te se njihovo mišljenje i savjeti moraju poštovati. Istraživanje koje je sprovedla Underwood (2010) je pokazalo da je nešto više od polovine roditelji uključeno u izradu IEP-a, i to tako što su informisali nastavnike, edukatore-rehabilitatore o djetetovim vještinama i sposobnostima, pomagali pri izradi ciljeva, zagovarali potrebnu podršku za svoju djecu, te volontirali u školama.

Uključivanje roditelja u ove procese, kao i njihovo poticanje na saradnju se može ostvariti kroz roditeljske sastanke, informativne sastanke, mogućnost volontiranja roditelja u razredu, različite vrste radionica koje potiču aktivno učestvovanje roditelja u odgojno-obrazovnom procesu. Škole, odnosno nastavnici i stručne službe mogu imati ključnu ulogu u davanju informacija roditeljima o smislenim i korisnim strategijama za roditeljsko uključivanje u odgojno-obrazovne procese. Roditelji trebaju biti informisani o školskim i razrednim pravilima, očekivanjima i trenutnim aktivnostima. Za roditelje djece s teškoćama, potrebno je osigurati dodatne edukacije i seminare o rehabilitacijskim postupcima, njihovim efektima i sprovedbom, novim strategijama i njihovom implementacijom, kako bi i kod kuće radili na jačanju djetetovih vještina. Chaidi i Drigas (2020) navode da ukoliko roditelji nauče nove programe za rad kod kuće, da će ih i implementirati.

Prema Hoover-Dempsey i suradnicima (2002) program Teachers Involving Parents (TIP) je osmišljen za nastavnike i poboljšavanje njihovih uvjerenja da sve više uključuju roditelje na aktivno sudjelovanje u školskim aktivnostima. Uvjerenja za koja se pretpostavilo da imaju efekta na pozivanje roditelja na uključjenje su: lični osjećaj učinkovitosti podučavanja, uvjerenja o učinkovitosti roditelja u pomaganju svojoj djeci u učenju, uvjerenja o uključenosti roditelja općenito i uvjerenje o važnosti konkretnih praksi o uključenosti roditelja. Rezultati su pokazali da su nastavnici koji su prošli kroz program počeli više uključivati roditelje u školske aktivnosti, te da se poboljšalo njihovo uvjerenje o učinkovitosti roditelja u pomaganju svojoj djeci u učenju.

Možemo zaključiti da su roditelji, odnosno staratelji jedni od najvažnijih aktera u odgojno-obrazovnom procesu svakog djeteta, te imaju neizmjerljivo veliku ulogu u oblikovanju, planiranju i realiziranju istog. Roditelji/staratelji su primarne osobe u

djetetovom životu, važno je da budu uključeni i informisani o aktivnostima djeteta u školi, te da zajedno sa nastavnicima i ustanovom ostvaruju i održavaju partnerske odnose, s ciljem dobrobiti njihovog djeteta.

LITERATURA

1. Chaidi, I., & Drigas, A. (2020). Parents' Involvement in the Education of their Children with Autism: Related Research and its Results. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*. 15(14), 194-204.
2. Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., Jones, K. P., Reed, R. P. (2002). Teachers Involving Parents (TIP): results of an in-service teacher education program for enhancing parental involvement. *Teaching and Teacher Education*. 18, 843-867.
3. Hoover-Dempsey, K. V., Battiato, A. C., Walker, J. M. T., Reed, R. P., DeJong, J. M., & Jones, K. P. (2001). Parental Involvement in Homework. *Educational Psychologist*. 36(3), 195-209.
4. Karibayeva, A., & Bogar, Y. (2014). To what extent does parent's involvement in middle school influence children's educational progress?. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 152, 529-533.
5. Lazor, M., Marković, S., & Nikolić, S. (2008). *Priručnik za rad sa decom sa smetnjama u razvoju*. Novi Sad: Humanitarni centar.
6. Memišević, H. (2019). *Intelektualne teškoće*. Sarajevo: Pedagoški fakultet Univeziteta u Sarajevu.
7. Patrikakou, E. N., & Weissberg, R. P. (2000). Parents' Perceptions of Teacher Outreach and Parent Involvement in Children's Education. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*. 20(1-2), 103-119.
8. Salisbury, C., & Evans, I. M. (1988). Comparison of Parental Involvement in Regular and Special Education. *Journal of the Association for Persons with Severe Handicaps*. 13(4), 268-272.
9. Underwood, K. (2010). Involving and Engaging Parents of Children with IEPs. *Exceptionality Education International*. 20(1), 18-36.
10. Wong, R. S. M., Ho, F. K. W., Wong, W. H. S., Tung, K. T. S., Chow, C. B., Rao, N., Chan, K. L., & Ip, P. (2018). Parental Involvement in Primary School Education: its Relationship with Children's Academic Performance And Psychosocial Competence through Engaging Children with School. *Journal of Child and Family Studies*. 27(5), 1544-1555.
11. Zečić, S., Tomić, R., & Bišćević, I. (2019). *Obiteljski odgoj djece s teškoćama u razvoju*. Tuzla: OFF-SET.